

HİKMET VE MÂNÂ -7

*Sünnetlerin sıkı tutup, ben Resûl'e ümmet oldum.
Yer altına yalnız girip, içim dışım nurla doldum.
Hak âşıkları yanında ehil oldum, mahrem oldum.
Bâtın mızrağı ile kör nefsimi yendim ben.*

Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri (v. 1166), ölümsüz eseri *Dîvân-ı Hikmet*'inin birinci hikmetinin yirmi dördüncü dörtlüğünde sünnete bağlılık, çilehane hayâtı, gönlün mânevî nurla aydınlanması, Hak âşıklarıyla berâberlik ve nefisle mücâdele gibi tasavvuf yolunun temel esaslarını vecîz bir şekilde dile getirmektedir. Dörtlükte anlatılan mânevî yolculuk sünnete ittibâ ile başlamakta, nefse karşı kazanılan zaferle tamamlanmaktadır.

"Sünnetlerin sıkı tutup, ben Resûl'e ümmet oldum"

Sünnet; Resûlullâh'ın (sav) sözleri, davranışları ve tasvipleriyle ümmetine gösterdiği hayat yoludur. Hoca Ahmed Yesevî'nin **"Sünnetlerin sıkı tutup"** demesi, Hz. Peygamber'in yoluna sıradan bir bağlılığı değil, bütün hayâtı kuşatan samîmî ve kararlı bir ittibâyı ifâde eder. Sünnete bağlanmak, yalnızca bazı ibâdetleri yerine getirmekten ibâret değildir.

Sünnet; insanın ibâdetlerinden âile hayâtına, kazancından harcamasına, konuşmasından susmasına ve insanlarla ilişkilerinden Rabbine karşı kulluğuna kadar bütün hayâtını içine alan bir ölçüdür.

Hayat rehberimiz Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (cc) sevgisinin en önemli göstergesinin Resûlullâh'a uymak olduğu bildirilir: **"De ki: Eğer Allâh'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın."** (Âl-i İmrân, 3/31)

Bu âyet, Allah sevgisinin yalnızca gönülde hissedilen ve dilde ifâde edilen bir duygu olmadığını göstermektedir. Hakîkî sevgi, sevilenin rızasına uygun davranmayı gerektirir. Allâh'ı sevdiğini söyleyen kimse, bu sevgisini Resûlullâh'ın sünnetine uyarak göstermelidir.

Hoca Ahmed Yesevî'nin **"Ben Resûl'e ümmet oldum"** sözü de yalnızca Hz. Peygamber'den sonra dünyâyâ gelmiş olmayı değil, onun getirdiği ilâhî mesajı kabûl etmeyi, yaşayışını örnek almayı ve ahlâkıyla ahlâklanmayı ifâde eder. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Kim Resûl'e itâat ederse Allâh'a itâat etmiş olur."* (Nisâ, 4/80) buyurulmaktadır. Gerçek ümmetlik, sözle ifâde edilen bir mensûbiyetten ibâret değildir; îman, sevgi, itâat ve sünnete bağlılıkla ortaya konulmalıdır.

Resûlullah (sav) da *"Şüphesiz sözlerin en hayırlısı Allâh'ın kitâbı, yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur."* buyurmuştur. Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri'ne göre mânevî olgunluğa ulaşmanın yolu, Peygamber Efendimiz'in örnek hayâtından ve güzel ahlâkından geçmektedir.

"Yer altına yalnız girip, içim dışım nurla doldum"

Hoca Ahmed Yesevî'nin yer altına girmesi, onun hayâtıyla ilgili en dikkat çekici rivâyetlerden biridir. Rivâyete göre Hoca Ahmed Yesevî, Hz. Peygamber'in altmış üç yaşında vefât etmesini büyük bir hürmet ve onun sünnetine bağlılık ölçüsü kabûl etmiş; aynı yaşa geldiğinde yeryüzünde daha fazla yaşamayı kendisine uygun görmeyerek yer altında yaptırdığı çilehâneye çekilmiştir.

Burada yer altına girmenin Resûlullah tarafından uygulanmış bir sünnet olduğu anlaşılmamalıdır. Hoca Ahmed Yesevî'nin bu tercihi, Hz. Peygamber'in ömrüne duyduğu hürmetin ve ona beslediği derin sevginin sembolik bir ifâdesidir.

Yer altına çekilmek, dünyâdan kaçmak ve insanlara karşı sorumluluklardan uzaklaşmak anlamına gelmez. Bu hareket, dış dünyânın meşgûliyetlerinden bir süre uzaklaşarak nefisle yüzleşmeyi temsîl eder. İnsan kalabalıklar içerisinde çoğu zaman kendi kusurlarını görmez; başkalarının sözleri ve davranışlarıyla meşgûl olur. Yalnızlık ise insana kendi kalbini dinleme, hayâtını sorgulama ve nefisini hesâba çekme imkânı verir.

Resûlullah (sav), kıyâmet gününde Allâh'ın özel himâyesine kavuşacak kimselerden birinin *"Tenhâda Allâh'ı zikredip gözlerinden yaş boşanan kişi"* olduğunu bildirmiştir. Buna göre yalnızlık, Allah'tan (cc) uzaklaşmanın değil, O'na yaklaşmanın vesilesi hâline getirilmelidir. Hoca Ahmed Yesevî'nin çilehânesi de böyle bir zikir, tefekkür, ibâdet ve nefis muhâsebesi mekânıdır.

"İçim dışım nurla doldum" sözü, bu mânevî eğitimin sonucunu göstermektedir. Hoca Ahmed Yesevî, yer altının maddî karanlığında yaşamış; fakat gönlü îman ve ma'rifet nûruyla aydınlanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de: *"Allah, îmân edenlerin dostudur; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır."* (Bakara, 2/257) buyurulmaktadır.

İnsanın içinin nurla dolması; kalbin îman, ihlâs, muhabbet ve Allah bilinciyle aydınlanmasıdır. Dışının nurla dolması ise gönüldeki bu güzellik-

lerin sözlere, davranışlara, ibâdetlere ve ahlâka yansımalarıdır. İçi aydınlanan insanın dili yalandan, gıybetten ve kırıcı sözlerden; eli zulümden ve haramdan, gözü harama bakmaktan korunur. Böylece insanın bâtını ile zâhiri, sözü ile davranışı arasında bir bütünlük ve bir uyum meydana gelir.

"Hak âşıkları yanında ehil oldum, mahrem oldum"

Tasavvuf yolunda zaman zaman inzivâyâ çekilmek önemli olmakla birlikte mânevî eğitimin temelinde mürşid terbiyesi, sâlihlerle berâberlik ve Hak dostlarının sohbeti vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de:

"Ey îmân edenler! Allâh'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla berâber olun." (Tevbe, 9/119) buyrulmaktadır.

Resûlullah (sav) da "Kişi dostunun dîni üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin." buyurarak arkadaş ve sohbet çevresinin insan üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir.

Hak âşıklarıyla berâberlik, insana yalnızca bilgi kazandırmaz; edeb, ihlâs, istikâmet ve güzel ahlâk da kazandırır. Bazı hakikatler kitaplardan öğrenilirken bazıları sâlih insanların hayatlarında görülerek kavranır. Sabırlı bir insanın musîbet karşısındaki vakarını görmek sabrı, mütevâzı bir insanın davranışlarını izlemek ise tevâzuyu öğretir.

Hoca Ahmed Yesevî'nin **"ehil oldum"** sözü, mânevî emâneti taşıyabilecek olgunluğa ulaştığını ifâde eder. **"Mahrem oldum"** sözü ise Hak âşıklarının gönül dünyâsına ve mânevî sırlarına yakınlık kazanması anlamındadır. Bu yakınlık yalnızca aynı mecliste bulunmakla değil; sadâkat, hizmet, edeb ve samîmiyetle elde edilir.

"Bâtın mızrağı ile kör nefsimi yendim ben"

Dörtlüğün bu son mısırâsı, Hoca Ahmed Yesevî'nin mânevî yolculuğunun hedefini açıklamaktadır:

Nefsi yenmek. Buradaki nefsi yenmek, onu bütünüyle yok etmek değil, terbiye ederek Allâh'ın emirlerine itâat eder hâle getirmektir. Terbiye edilmemiş nefis; kibir, haset, öfke, hırs, gösteriş ve dünyâ sevgisi gibi kötü huyların kaynağıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, **"Nefsini arındıran gerçekten kurtuluşa ermiştir. Onu kötülöklere gömüp kirlen kimse ise ziyâna uğramıştır." (Şems, 91/9-10)** buyrulurken nefis tezkiyesinin ebedî kurtuluş için taşıdığı önem ortaya konulmaktadır.

Hoca Ahmed Yesevî, nefsi **"kör"** olarak nitelendirir. Çünkü terbiye edilmemiş nefis hakîkatî görmez; dünyânın geçici güzelliğini büyük, âhiretin ebedî nimetlerini ise uzak görür. Kendi kusurlarına karşı körleşirken başkalarının kusurlarıyla meşgûl olur. Yaptığı iyilikleri büyütür, işlediği günahları küçültür.

"Bâtın mızrağı" ise nefse karşı kullanılan mânevî silahları temsil eder. Bunlar zikir, murâkabe, muhâsebe, tövbe, sabır, ibâdet, helâl lokma ve sâlihlerle berâberliktir. Zikir kalbi gafletten uyarır; murâkabe insana Allâh'ın huzûrunda bulunduğunu hatırlatır, muhâsebe kişinin söz ve davranışlarını gözden geçirmesini sağlar; tövbe ise günâhın kalpte bıraktığı karanlığı temizler.

Resûlullah (sav), **"Güçlü kimse, insanları gürüşte yenen değil; öfke ânında nefesine hâkim olan kimsedir."** buyurmuştur. Buna göre asıl kahramanlık dışarıdaki insanları yenmek değil, insanın kendi içindeki öfkeyi, kibri ve kötü arzuları kontrol edebilmesidir.

Tasavvuf geleneğinde kullanılan **"Ölmeden önce ölüñüz"** sözü de insanın bedenî ölüm gelmeden önce nefsinin kötü arzularını etkisiz hâle getirmesini anlatan hikmetli bir düsturdur. Buradaki ölüm; hayâtı terk etmek değil, kibir, haset, kin, riyâ ve dünyâ tutkusunun esâretinden kurtulmaktır.

Sünnet; Resûlullâh'ın (sav) sözleri, davranışları ve tasvipleriyle ümmetine gösterdiği hayat yoludur. Hoca Ahmed Yesevî'nin "Sünnetlerin sıkı tutup" demesi, Hz. Peygamber'in yoluna sıradan bir bağlılığı değil, bütün hayâtı kuşatan samîmî ve kararlı bir ittibâyı ifâde eder.

Bu açıklamalar ışığında Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri bu dörtlüğünde Resûlullah'ın sünnetlerine sınıksı sarılarak ona lâıyk bir ümmet olmaya çalıştığını, yer altındaki çilehânesine yalnız başına çekildiğini, ibâdet, zikir, tefekkür ve nefis muhâsebesiyle içini ve dışını mânevî nurla doldurduğunu ifâde etmektedir. Hak âşıklarının sohbetinde yetişerek onların yolunu tâkip edebilecek olgunluğa ulaştığını ve gönül dünyâlarına yakınlık kazandığını dile getirmektedir. Zikir, murâkabe, muhâsebe, tövbe ve sabırdan meydana gelen "bâtın mızrağı" ile hakikati görmekten mahrûm olan nefisini mağlûp ettiğini bildirmektedir.

Dörtlüğün Günümüze Mesajı

Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri'nin bu dörtlüğü, aradan geçen asırlara rağmen günümüz insanına güçlü bir istikâmet çağrısında bulunmaktadır. Bugün Müslüman kimliği taşımakla Resûlullâh'ın (sav) ahlâkını hayâtımıza yansıtmak arasındaki mesâfe giderek büyümektedir. Peygamber sevgisi yalnızca sözle dile getirilen bir bağlılık değil; doğrulukta, merhamette, adâlette, emânete riâyette ve insan ilişkilerinde onun örnekliliğini tâkip etmektir. Gerçek ümmetlik, sünnetin hayâtın tamâmına yön veren bir ölçü hâline gelmesiyle anlam kazanır.

Modern hayat insanı sürekli dışarıya yöneltektir; ekranlar, haberler, gündelik telâşlar ve bitmek bilmeyen meşgûliyetler, kişinin kendi iç dünyâsına dönmesini zorlaştırmaktadır. Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri'nin çilehânesi, günümüz insanına her şeyi terk edip toplumdan uzaklaşmayı değil, zaman zaman kalabalıklardan ve dikkat dağıtan unsurlardan sıyrılarak kendisiyle baş başa kalmayı öğretmektedir. İnsan, her gün kısa bir süre de olsa sessizliğe çekilmeli; niyetlerini, sözlerini, davranışlarını ve hayâtının yönünü gözden geçirmelidir. Çünkü kendisini hesâba çekmeyen kişi, farkına varmadan nefsinin yönlendirmesi

altında yaşayabilir. Dörtlük, berâberliğin insanın şahsiyetini biçimlendiren büyük bir güç olduğunu da hatırlatmaktadır. Günümüzde arkadaşlıklar yalnızca aynı mekânı paylaşmakla sınırlı değildir; tâkip ettiğimiz kişiler, izlediğimiz içerikler ve içinde bulunduğumuz dijital çevre de gönül dünyâmızı etkilemektedir. Bu sebeple insan, yalnızca kiminle oturup kalktığına değil, zihnini ve kalbini kimlere açtığına da dikkat etmelidir. Sâlih ve güvenilir insanlarla berâberlik iyiliği çoğaltırken yanlış çevreler insanı fark ettirmeden hakikatten uzaklaştırabilir.

Bugün insan çoğu zaman başarısını başkalarını geride bırakmakta, güçlü olmayı ise üstünlük kurmakta aramaktadır. Hâlbuki Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri, asıl zaferin insanın kendi nefisine karşı kazandığı zafer olduğunu bildirmektedir. Öfkesini yenemeyen, kibrini fark etmeyen, hırsını sınırlayamayan ve gösteriş arzusundan kurtulamayan kişinin dışarıdaki başarıları onu gerçek anlamda olgunlaştıramaz. "Bâtın mızrağı", çağımız insanı için samîmî tövbe, düzenli ibâdet, zikir, tefekkür, helâl kazanç, nefis muhâsebesi ve güzel ahlâkla kuşanmak demektir. Dörtlüğün günümüze verdiği temel mesaj şudur: İnsanın dış dünyâyı değiştirmeden önce kendi iç

dünyâsını düzeltmesi gerekir. Sünnet hayâtımıza yön verdiğinde, yalnızlık muhâsebeyeye dönüştüğünde, berâberliklerimiz bizi iyiliğe taşıdığına ve nefsimiz terbiye edildiğinde içimizdeki îman nûru davranışlarımıza da yansiyacaktır. Böylece dilimizle söylediğimiz değerlerle yaşadığımız hayat arasındaki mesâfe azalacak; içimiz ve dışımız aynı hakîkatin ışığıyla aydınlanacaktır.

Rabbim bizlere Hoca Ahmed Yesevî Hazretleri gibi mânâ büyüklerimizin yolundan gidebilmeyi, Resûlullâh'ın (sav) sünnetine sınıksı sarılmayı ve nefsimizin kötü arzularına karşı verdiğimiz mücâdelede başarılı olmayı nasîp eylesin. Âmin!...

İnsan, her gün kısa bir süre de olsa sessizliğe çekilmeli; niyetlerini, sözlerini, davranışlarını ve hayâtının yönünü gözden geçirmelidir. Çünkü kendisini hesâba çekmeyen kişi, farkına varmadan nefsinin yönlendirmesi altında yaşayabilir.

Mustafa Özçelik

Süleyman Çelebi'nin Kabri

BİR NASİHAT KİTABI OLARAK MEVLİD

"Din nasîhattır."

Hadîs-i Şerîf

"Vesîlet'ün-Necat", halk arasındaki adıyla "Mevlid", konusu Hz. Peygamber olan ve onu tanıtmayı gâye edinen edebî, kısmen tasavvufî bir mesnevîdir. Eserin müellifi Süleyman Çelebi'nin gâyesi öncelikle budur. Fakat bu gâye, böyle bir esere aynı zamanda bir nasîhat kitabı özelliği de katmıştır.

Bu gâyet tabii bir durumdur. Zîrâ Hz. Peygamber, insanlara rehber olarak tanıtılacaksa onun şahsiyeti, inanç ibâdet ve ahlâkî durumu ile ilgili söylenenler de birer nasîhat hükmünde olacaktır. Zîrâ din, Hz. Peygamber'in buyurduğu gibi nasîhat-tir. Süleyman Çelebi de bir din görevlisi olduğu için bunu anlamak kolaydır. Ama bu durumu eserin yazılmasına ve devrin özelliklerine de bakarak ele almak daha doğru olacaktır.

Nasîhat türü kitaplar, genelde toplumların daha çok çözülme dönemlerinde kaleme alınan eserler olarak halka bu çözülmeden kurtulmaları adına bilinç ve duygu/duyarlılık kazandıran eserlerdir. Onlar, bu anlamda teorik ahlâktan ziyâde pratik ahlâkın uygulamasına dâvet eden, dînin emir ve yasakları ile gelenek ve töre ahlâkı içinde yapılması veya yapılmaması gereken davranışları konu alan eserlerdir. Süleyman Çelebi devri de hem birliğin çözüldüğü hem gayr-ı Sünnî anlayışların toplumu ifsâd etmeye çalıştığı bir dönemdir. Bu yüzden Mevlîd, edebiyatımızda görülen ve bizzat nasîhatnâme (pendnâme) adını taşıyan bu tür eserlerin bire bir benzeri olmamakla birlikte muhtevâsında yer alan nasîhatlerden dolayı içinde nasîhat ifâdelerinin de yer aldığı bir eser olarak da kıymet taşımaktadır.

Eserin bu özelliği zâten ilk beyitten anlaşılmaktadır. "Faslun fî't-Tevhîd" adını taşıyan ilk bölümün 19. Beyti şöyledir: "Ey azîzler işte başlarız söze/Bir vasiyyet kılarız illâ size" Buradaki "vasiyet" kelimesi "Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey" anlamının yanı sıra "nasîhat, öğüt" mânâsı da taşımaktadır. Yine Mevlîd'de geçen "Çok vasiyet etti bunlara Resûl/ Tâ ola âsân cemî-i doğru yol." mısraında da vasiyetin nasîhat mânâsında kullanıldığını görmekteyiz. Yine ana metnin sonlarına doğru "Fî Beyân'ın-nükteti ve'n-nasîhati" adlı bir bölüm de baştan sona nasîhat ifâdeleriyle doludur. Yine bu ifâdede geçen nükte kelimesi de ikinci anlam olarak "Söz, yazı, resim vb.nde ilk bakışta herkesin göremediği, ancak dikkat edilince çıkarılabilen ince mânâ" demektir. Sonuç itibâriyle Vesilet'ün Necat diğer özelliklerinin yanı sıra bir nasîhat kitabı olarak da okunabilecek özelliğe sâhiptir.

Allâh'ın (cc) Adını Zikretmek

Mevlid, nasîhat anlamında bize neler söylemektedir? Eser bu anlamda üç bölüm hâlinde incelenebilir. İlkinde Allah inancı dile getirilmektedir. Zîrâ bu anlamda ortada bir sıkıntı vardır. Böylece bu anlamda sâhip olunması gereken anlayış okuyana/dinleyene bu inancı hatırlatmaktadır.. Bu bir îmânî yenilenme dâvetidir. Buna göre her işe Allâh'ın adıyla başlanmalıdır. "Allah adın zikr idelim evvelâ/Vâcib oldu cümle işde her kula" Dil her nefeste Allah adını anmalıdır. Fakat bu anmanın aşk ile derd ile yapılması yâni samîmiyeti esastır. Bu ifâdede kasdedilen ise özü itibâriyle besmeledir. Söylenilmek istenen de her işe besmele ile başlamaktır.

Eserin ağırlıklı kısmında ise Hz. Peygamber'le (sav) ilgili anlatımlar yer almaktadır. Burada kitâbî bir nasîhat metnine dönüştüren anlatım ise Hz. Peygamber'in hayâtı anlatılırken başta Hz. Peygamber'e salavât getirmek olmak üzere nasıl bir peygamber algısına sâhip olmamız gerektiğine dâir söylenilen sözlerdir. Bunlar

tümüyle nasihat özelliği taşımaktadır. Hemen her bölümün sonunda tekrarlanan *"Ger diler siz bulasız oddan necât/Aşk ile derd ile idin es-Salât"* ifâdesi bunu gösterir. Sıkça tekrarlanan bu nasîhate göre ateşten (bunu hem dünyâ hem âhiret ateşi olarak düşünebiliriz) kurtulmak isteyenler yine aşk ile derd ile yâni samîmiyetle Hz. Peygamber'e salavât getirmelidir. Çünkü o bize "Ümmetim" demiştir. Onu bu sebeple dâimâ anmak gerekir. Fakat bunu bir lafız olarak söylemek değil tıpkı Allâh'ı dilimizden düşürmediğimiz, gönlümüzden çıkarmadığımız gibi Hz. Peygamber için de böyle yapılması gerektiğidir. Buna göre bu iki husus yâni her an Allâh'ın zikredilmesi ve Hz. Peygamber'e salavât getirilmesi îmânın esâsı olan "Kelime-i Tevhîd" in bir açıklaması olarak okunabilir.

Mevlid'i nasihat kitabı yapan asıl bölüm ise hem Allah (cc) hem Hz. Peygamber (sav) merkezli ahlâkî nasihatlerin yer aldığı kısımlardır. Nasihat ağırlığını bunlar oluşturmaktadır. Burada merkezî kavram ise Allah ve Resûl'ünün vaaz ve tebliğ ettiği ahlâkî davranışlardır. Bunlar yapılması gerekenler yapılmaması gerekenler şeklinde ele alınmıştır. Bunlar İslâm literatüründe "Emir bi'l-ma'rûf nehiy anil-münker" şeklinde ifâde edilen *"İyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışma"* ile ilgili sözlerdir. Bunların dinen birer emir ve nasihat özelliği taşıması ise gayet anlaşılır bir durumdur.

H. Peygamber'i (sav) Tanımak

Bu mânâda söylenenler ise şunlardır: Hz. Peygamber'i örnek almak isteyenler onu, vasıfları ve ahlâkî ile yakından tanımalıdırlar. Zîrâ onu tanımak Allâh'ı tanımaktır. Yine onu tanımayı, hangi ahlâkî vasıflara sâhip olmamız gerektiğini

onun şahsiyetinden, hayâtından, yaptıklarından hareketle öğrenebiliriz. Müellif bu maksatla onu din direği, sözü şirin, cismi temiz, kerem sâhibi, enbiyâ ve evliyâların başı, şefâat edici, Hakk'ın sevip övdüğü varlık, ahlâkî Kur'an ahlâkî, ilim, ırfan denizi, fakir ve âcizlere yoldaş, haksızlık ve zulme meyletmeyen tevâzu ve kanâat sâhibi, hırstan, şükürsüzlükten uzak, yalan söylemeyen, ölçülü hareket eden olarak tanıtmaktadır. Bu ifâdelerden okuyucuya da bu vasıflarla vasıflanması ve kısaca onun şeriatı üzere amel etmek tavsiye edilmektedir.

Mevlid, edebiyatımızda görülen ve bizzat nasihatnâme (pendnâme) adını taşıyan bu tür eserlerin bire bir benzeri olmamakla birlikte muhtevâsında yer alan nasihatlerden dolayı içinde nasihat ifâdelerinin de yer aldığı bir eser olarak da kıymet taşımaktadır.

Eserin "fi-beyân'ın-nükteti ve'n-nasihat" bölümü ise adından da anlaşılacağı üzere bir nasihatnâmedir. Bu bölümde söylenenler ise şunlardır: Peygamber'e ümmet olduğunu söyleyenler ona muhâlif işler yapmamalı, Onun yolunda yürümelidir. *"Şer'ini tut ümmeti ol ümmeti/Tâ nasîp ola sana Hak rahmeti"* Kişi bu anlamda kendini sürekli sorgulamalıdır. *"İmdi insâfa gelelim cümlemiz/ Ümmet işinden nemiz vardır nemiz"* Hz. Peygamber'in emrettiği şeyleri yapmak. *"O ne kim emr'et dise sen anı tut/ Ki anun buyruğu durur câna kut"* Özetle Peygamberin yaptığını yapmak, yapmadığından kaçınmak gerekir. Bunun

için en başta gelen Hz. Peygamber'in ahlâkıyla ahlâklanmak olmalıdır. *"Ümmetîsen anın ahlâkını tut/Tâ ki ümmetlik bula sende sübût"* Çünkü onun ahlâkî Kur'an ahlâkıdır: *"Hulkı anun cümle Kur'an hulkîdi/Ana ol ahlâk kamusu hulkidi"* Buradaki Kur'an ahlâkî ifâdesi konuyu tümüyle ifâde etmekle birlikte daha açık hâle gelmesi açısından şunları da söylemek gerekir: Ümmet olan Hak yolunda cümle varını vermekten kaçınmalıdır. *"Ümmet oldur kim anın yolun vara/Hakk yoluna cümle varın vere"* Yine her zaman âhiret

hâlini düşünerek bu dünyâda orası için hazırlık yapmalıdır. Zîrâ âhiret bilinci olmadan dünyâda nasıl hayat sürmemiz gerektiği anlaşılamaz.

Söylenilen diğer hususlar ise şunlardır: Sağ-
lık ve güç müsâitken fırsatı değerlendirmeli,
dâimâ kulluk gayreti içinde olunmalıdır. *“Bulmuş
iken şimdi vakti kuvveti/Ciddi ü cehd et zâyî kılma
fırsatı”* Buna bağlı olarak gece gündüz ibâdet
etmek gerekir. Çünkü Hz. Peygamber böyle
yapmıştır: *“Gice gündüz âdeti tâat idi/Anun için
Seyyid-i sâdât idi”* İbâdete mânî olacağı için boş
söz ve işlerden uzak durulmalıdır. Bu durumu bütün işlerimizde
ibâdet şuuru içinde olmak şeklin-
de bir nasîhat olarak düşünmek
gerekir.

Ahlâkî Nasihatlar

Bundan sonra söylenilenler ise
daha somut ve pratik ahlâkî
nasihatlerdir. Bunları da şöyle
özetleyebiliriz: Garip yoksulla-
rı gözetmek, isyandan uzak dur-
mak, alçak gönüllü olmak, güzel
konuşmak, riyâdan uzak durmak,
nefs arzusuna uymamak, gaflet-
ten uzak durmak, tevâzu sâhibi
olmak, yumuşak söylemek, ni-
metleri küçümsememek, Hak’dan
gelene şükür etmek, hırstan uzak
durmak, haram olana meyl dahî
etmemek, açgözlülükten uzak
durmak, dünyaperest olmamak, yalan söyle-
memek, kimseyi incitmek, Kibir ve hased-
den gönlünü korumak, kibrin yanı sıra riyâdan
ve gıybetten de uzak durmak, kimsenin kusur-
larını araştırmamak, kendi ayıplarını görmek, bir
söyleyip ama on dinlemek. Bütün söylenilenle-
rin özeti ise şu beyitte dile getirilmiştir: *“Mus-*

*tafâ kavlini tut hoş doğru ol/Doğruluktur Hakk’a
varan doğru yol/Mustafâ kavlini her kim işidür/
Mustafâ’nın ümmetidir işidür”*

Bütün bunların özetle Allâh’a kul peygambere
ümme olmakla ilgili nasihatler olduğu görül-
mektedir. Şüphesiz ki söylenilenler Kur’ân ve
Hadîs’e bağlı sözlerdir. Hattâ birebir ya bir âyet
ya bir hadîs tercümesi ya da onlara yapılan atıf
özelindedir. Dolayısıyla müellifin yapmak is-
tediği dînî bir tebliğ ve irşaddır. Başta da söyle-
nildiği gibi devrin buna fazlasıyla ihtiyacı bulun-
maktadır.

Mevlid’in Etki Gücü

Sözün burasında şunu da söy-
leyelim. Yüzlerce şâir ya müs-
takil olarak ya da içinde nasihat
bölümleri de olan kitaplar yazdı.
Bunlar arasında Süleyman Çe-
lebi’nin etki gücü daha fazla ol-
muştur. Bunu da şu sebeplerle
açıklayabiliriz. Süleyman Çelebi,
çağını ve sorunlarını iyi bilen bir
müelliftir. Bunlara dâir söyleye-
ceklerini Kur’ân ve sünnetle te-
mellendirmiştir. Ve en önemlisi de
Türkçe söylemiştir. Yalın bir anla-
tımı tercih etmiştir. Diğer yandan
nasihatlerini de doğrudan değil
olay içinde vererek didaktizmi li-
rizme çevirerek vermiştir. Bütün
bunlar da eserini etkili kılmıştır.

Sözü Mevlid’in yine vasiyet yâhut nasihat özelliği
taşıyan son beyitleriyle bitirelim. *“Tanrı’dan yüz
bin dürûd ile selâm/Mustafâ’nun rûhına her subh
u şâm/Olsun âline dahî ashâbına/Ümmetinden
râzî olsun ol mu’in/Rahmetullâhi aleyhim ecma’in/
Tanrı rahmet eyleye ol hân için/ Ki duâ kılar buni
yazan için”*

**Eserin ağırlıklı
kısmında Hz.
Peygamber’le (sav)
ilgili anlatımlar yer
almaktadır. Burada
kitâbî bir nasihat
metnine dönüştüren
anlatım ise Hz.
Peygamber’in hayatı
anlatılırken başta Hz.
Peygamber’e salavât
getirmek olmak üzere
nasıl bir peygamber
algısına sâhip olmamız
gerektiğine dâir
söylenilen sözlerdir.**

KAYNAKLAR

Ali Fuat Bilkan, “Mevlid: Değerden Ritüele” İstanbul 2019
Bilal Kemikli, “Süleyman Çelebi ve Mevlid” Ankara 2018

Faruk Kadri Timurtaş, “Mevlid Süleyman Çelebi” İstanbul 1970
Necla Pekolcay, “Mevlid ve Süleyman Çelebi, İstanbul 1980